

DOI: 10.4467/29567610PIB.25.031.22338

mjr Katarzyna Galla-Podsiadło

Komenda Główna Straży Granicznej

katarzyna.galla-podsiadlo@strazgraniczna.pl

DZIAŁANIA STRAŻY GRANICZNEJ W ZWALCZANIU HANDLU LUDŹMI W POLSCE¹

OPERATIONAL ACTIONS OF THE POLISH BORDER GUARD AGAINST HUMAN TRAFFICKING

Streszczenie

Handel ludźmi stanowi jedno z najpoważniejszych współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa i praw człowieka. Istotną rolę w jego zwalczaniu odgrywa Straż Graniczna jako wyspecjalizowana umundurowana formacja zbrojna profilowana głównie do kontaktu z cudzoziemcami wjeżdżającymi i przebywającymi na terytorium RP. W opracowaniu przedstawiono działania podejmowane przez Straż Graniczną w zakresie prowadzenia postępowań karnych i identyfikacji ofiar handlu ludźmi, a także opisano rozpoznawane aktualnie trendy, opisano profil identyfikowanych ofiar z uwzględnieniem czynników wiktymologicznych i podaniem danych statystycznych z ostatnich lat.

Słowa kluczowe: Straż Graniczna, handel ludźmi, ofiary, Kolumbia, praca przymusowa, przestępczość zorganizowana

Abstract

Human trafficking remains one of the most serious threats to security and human rights in the modern world. The Border Guard plays a crucial role in counteracting this phenomenon as a specialized uniformed service primarily responsible for interactions with foreigners entering and staying in the territory of Poland. The article presents the activities undertaken by the Border Guard in conducting criminal proceedings and identifying victims of human trafficking. It also discusses current trends, victim profiles with regard to victimological factors, and provides statistical data from recent years. Particular attention is paid to the

1 Artykuł opublikowany w dziale „Doniesienia z praktyki” nie ma charakteru recenzowanego artykułu naukowego. Stanowi jednak cenny wkład praktyków w rozwijanie tematyki poruszanej w niniejszym numerze czasopisma.

increasing number of victims from Latin American countries, especially Colombia, and the challenges of cross-border investigations that require international cooperation with organizations such as INTERPOL and EUROPOL. The paper highlights how socio-economic conditions, migration policies, and organized crime networks contribute to the persistence and evolution of human trafficking in Poland.

Key words: Border Guard, human trafficking, victims, Colombia, forced labor, organized crime

Handel ludźmi wciąż pozostaje jednym z ważniejszych globalnych problemów współczesnego świata. Jest poważnym przestępstwem godzącym w godność i wolność człowieka, ale także stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia i ofiar. Jednym z polskich organów ścigania uprawnionym do identyfikowania, zapobiegania i zwalczania przestępczości związanej z handlem ludźmi jest Straż Graniczna.

Jak wynika z doświadczeń formacji w tym zakresie oraz innych organów i podmiotów zaangażowanych w zwalczanie procederu handlu ludźmi wyraźnie zaobserwować można, że handel ludźmi w Polsce nie zniknął, jednakże ciągle ewoluuje i dostosowuje się do aktualnego popytu, który jest jego głównym źródłem napędowym. Przestępcy zajmujący się werbunkiem i wykorzystaniem ofiar bardzo sprawnie reagują na zapotrzebowanie istniejące w różnych sektorach. Z uwagi na fakt, że w Polsce w ostatnich latach wyraźnie widać zapotrzebowanie na siłę roboczą (a najlepiej tzw. tanią siłę roboczą), dlatego też w toku realizowanych czynności służbowych przez Straż Graniczną od kilku już lat ujawniane są domniemane ofiary handlu ludźmi eksploatowane właśnie w pracy przymusowej.

W związku z powyższym Straż Graniczna prowadzi kilkanaście karnych postępowań przygotowawczych w sprawach o handel ludźmi, w ramach których ujawniono kilkaset ofiar handlu ludźmi pochodzących głównie z krajów Ameryki Łacińskiej (Kolumbia, Meksyk, Argentyna, Gwatemala, itd.). W 2022 roku ujawniono 110 ofiar handlu ludźmi, w 2023 roku 58 ofiar handlu ludźmi, w 2024 roku 74 ofiary, a w 2025 r. 48 ofiar tego procederu². Prowadzone śledztwa mają skomplikowany charakter, są wielowątkowe, transgraniczne i wymagają wsparcia w ramach prowadzonej współpracy międzynarodowej, głównie ze strony Międzynarodowej Organizacji Policji Interpol, jak i Agencji Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania Europol.

Modus operandi działania sprawców w sprawach dotyczących wykorzystania cudzoziemców z krajów Ameryki Łacińskiej w Polsce jest z reguły taki sam. Ustalono, że sprawcy działają w sposób zorganizowany, a ich role są podzielone, tj. rekrutacja, organizacja transportu, przetrzymywanie i wykorzystywanie

2 Stan na 20.08.2025 r., <https://strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> (dostęp: 16.10.2025)

rekrutowanych osób w pracy. Do werbunku dochodzi zazwyczaj w kraju pochodzenia ofiar. Potencjalnym ofiarom różne osoby czy podmioty, zarówno osobiście, jak i przez internet, przedstawiają ofertę legalnej pracy w Europie z atrakcyjnym dla nich wynagrodzeniem i często gwarantowanym bezpłatnym zakwaterowaniem i wyżywieniem. Za każdym razem, cudzoziemcy chcąc skorzystać z oferty pracy uiszczają opłaty, na które zaciągają kredyty, zadłużają się u znajomych i krewnych, sprzedają nieruchomości i inne wartościowe rzeczy. Następnie docierają do Europy w sposób zorganizowany. Wcześniej zaopatrywani są w dokumenty do pracy, czasem też w bilety lotnicze. Zdarzało się, że otrzymywali fałszywe dokumenty, za które również musieli zapłacić. Cudzoziemcy najczęściej podróżują do Europy drogą lotniczą i dalej zorganizowany jest im transport drogowy do miejsca docelowego zakwaterowania i pracy w Polsce. W większości cudzoziemcy kwaterowani są w przeludnionych, brudnych miejscach, gdzie mają utrudniony dostęp do toalety i wody. Dalej okazuje się, że rzeczywiste warunki pracy różnią się od tych przedstawianych podczas rekrutacji. Stosowana jest manipulacja płacą, wynagrodzenie jest pomniejszane lub w ogóle nie wypłacane, a także stosowane są irracjonalne kary, które również polegają na odliczeniach finansowych na niekorzyść pracowników. W większości przypadków pracownicy pracują nielegalnie (bez umów i innych wymaganych dokumentów), nie posiadają ubezpieczenia zdrowotnego i nie odprowadzają za nich składek do zakładu ubezpieczeń społecznych. W wielu przypadkach pracownikom nie zapewniono odzieży ochronnej i specjalistycznego przeszkolenia do wykonywania pracy. Wielokrotnie w toku prowadzonych spraw odnotowywano przypadki stosowania przemocy fizycznej oraz psychicznej. W rezultacie ludzie są wykorzystywani jako tania siła robocza, często znajdując się w sytuacji bez wyjścia. Natomiast agencje zatrudnienia i pracodawcy bogacą się, czerpiąc zyski z taniej siły roboczej.

Typowym czynnikiem wiktymologicznym predestynującym osoby do stania się potencjalną ofiarą handlu ludźmi, jest przede wszystkim, trudna sytuacja finansowa w kraju pochodzenia, bezrobocie i często niewystarczające wykształcenie. Cudzoziemców w Polsce najczęściej wykorzystuje się w przetwórstwie mięsnym, przemyśle drzewnym, budowlanym, jak i produkcji rolnej.

Jako ofiary handlu ludźmi w Polsce najczęściej ujawniani są obywatele Kolumbii. Powód znalezienia się tej nacji w tak wysokiej grupie ryzyka uzależniony jest od wielu czynników. Pierwszym czynnikiem są pobudki społeczno-kulturowe. Kolumbia ma jeden z najniższych wskaźników nierówności dochodowych w Ameryce Łacińskiej. Ponad 39% ludności żyje w ubóstwie, a 11,5% w skrajnym ubóstwie. Niepewność ekonomiczna ogranicza dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i stabilnego zatrudnienia, zmuszając osoby do przyjmowania ofert pracy wysokiego ryzyka, które następnie prowadzą

do pracy przymusowej i ich wyzysku. Kolejnym czynnikiem wypychającym jest przedłużający się konflikt wewnętrzny w Kolumbii, który znacznie podsyca handel ludźmi, w szczególności poprzez przymusową rekrutację, wysiedlenia i wyzysk. Grupy zbrojne, w tym dysydenci Rewolucyjnych Sił Zbrojnych Kolumbii, Armia Wyzwolenia Narodowego i klan Zatoki Perskiej, nadal przymusowo rekrutują nieletnich i kobiety oraz wykorzystują ich jako bojowników, pracowników rolnych i pracowników seksualnych. Niepewność ekonomiczna i społeczna tej populacji sprawia, że staje się ona głównym celem handlarzy ludźmi, co prowadzi do przymusowej pracy, a także wykorzystywania seksualnego. Kolejnym czynnikiem, który skłania obywateli Kolumbii do opuszczenia kraju i udania się do odległej Europy jest brak poczucia bezpieczeństwa z powodu agresywnej działalności zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się głównie produkcją oraz nielegalną dystrybucją narkotyków. Kolumbia pozostaje najważniejszym światowym producentem kokainy i ośrodkiem dla głównych organizacji przestępczych zaangażowanych w jej transnarodową dystrybucję. Chociaż większość tych grup może nie uczestniczyć bezpośrednio w handlu ludźmi, ich szersza działalność przestępcza przytłacza władze kolumbijskie, a tym samym osłabia ich skuteczność w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. To z kolei sprzyja powstawaniu warunków sprzyjających rozprzestrzenianiu się innych form przestępczości zorganizowanej, w tym siatek zaangażowanych w wykorzystywanie ludzi i handel ludźmi.

Zjawisko handlu ludźmi od dawna stanowi problem w samej Kolumbii, przez co jest wyzwaniem politycznym dla obecnego rządu. W ostatnich latach władze Kolumbii przyjęły zestaw strategii politycznych mających na celu zwalczanie tego procederu. Według raportu Departamentu Stanu USA Kolumbia zalicza się do krajów poziomu pierwszego, tzn., że uznano iż spełnia minimalne standardy w celu wyeliminowania przestępstwa handlu ludźmi w tym kraju. W tym samym sprawozdaniu stwierdzono, że pomimo tych środków liczba postępowań karnych i wyroków skazujących za handel ludźmi utrzymywała się na krytycznie niskim poziomie, biorąc pod uwagę powagę przestępstwa.

Kolejnym elementem, który należy podnieść w niniejszym opracowaniu jest przedstawienie unijnej polityki wizowej dla obywateli Kolumbii. Otóż od 2016 r. mogli oni korzystać z ruchu bezwizowego do Polski i innych krajów strefy Schengen w celach turystycznych lub innych krótkoterminowych pobytów, trwających do 90 dni w każdym 180-dniowym okresie. Jednakże od 15 sierpnia 2024 r. obywatele Kolumbii wjeżdżający do Polski w celu podjęcia pracy muszą posiadać wizę, niezależnie od planowanego okresu pobytu. Rozwiązanie takie podyktowane było między innymi identyfikowanymi patologiami takimi, jak właśnie wyzysk pracowników oraz ma na celu kontrolę procesów migracyjnych,

ponieważ z roku na rok liczba obywateli Kolumbii podróżujących do Polski drastycznie rosła.

W sprawach prowadzonych przez Straż Graniczną rysuje się następujący profil ofiar: są to głównie mężczyźni w wieku produkcyjnym wykorzystywani w pracy przymusowej na terenie Polski. Większość ofiar to zubożali ludzie pochodzący z wielu regionów Kolumbii, w tym Valle del Cauca, Eje Cafetero, Antioquia, Bolívar, Atlántico, Cundinamarca, Norte Santander, Santander i Nariño. Otwarte źródła wskazują, że ofiary handlu ludźmi są rekrutowane również z regionów Chocó, Cauca i Cartagena. Są to osoby o niskim lub średnim poziomie wykształcenia, charakteryzujące się brakiem świadomości na temat występujących zagrożeń przestępczością, nie znające poza hiszpańskim innych języków, nie znające prawa ani procedur obowiązujących w Polsce. Osoby te z uwagi na skrajnie złą sytuację w kraju pochodzenia oraz pilną potrzebę zapewnienia bytu rodzinom, pomimo licznych zagrożeń i niewiadomych, zmuszone są do poszukiwania pracy na innym kontynencie. Mimo, że liczba kolumbijskich ofiar wzrosła w ostatnich latach, ich profil pod względem wieku, płci i statusu społeczno-ekonomicznego nie zmienił się znacząco.

Co ciekawe inne kraje Unii Europejskiej odnotowują wzrost ujawnień ofiar handlu ludźmi z Kolumbii, które podlegają seksualnej eksploatacji.